

De keukendochter

JANEL McHENRY

De
keukendochter

the house of books

Oorspronkelijke titel

The Kitchen Daughter

Uitgave

GALLERY BOOKS, New York

Copyright © 2011 by Jael McHenry

Copyright voor het Nederlandse taalgebied © 2011 by The House of Books,
Vianen/Antwerpen

Vertaling

Catherine Smit

Omslagontwerp

Annemarie van Pruysen

Omslagillustratie

Sara Barraud/Getty Images

Auteursfoto

Jessica Leigh Photos LLC

Opmaak binnenwerk

ZetSpiegel, Best

ISBN 978 90 443 3240 7

D/2011/8899/148

NUR 302

www.thehouseofbooks.com

All rights reserved.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

VOOR MIJN OUDERS,
KARL EN LYNNEA MCHENRY,
AAN WIE IK MIJN BESTE EIGENSCHAPPEN TE DANKEN HEB.

WOORD VAN DANK

Tal van aardige en geweldige mensen hebben op allerlei manieren een bijdrage geleverd aan *De keukendochter*. Hun namen zouden met gemak evenveel bladzijden kunnen vullen als het boek. Hieronder noem ik de mensen die ik de meeste dank verschuldigd ben. Mijn geweldige uitgever Elisabeth Weed en redacteur Lauren McKenna, die het oorspronkelijke manuscript lazen en er wel iets in zagen. Iedere bladzijde ademt jullie geduld, ijver en kunde. Verder ben ik Megan McKeever, Jean Anne Rose, Ayelet Gruenspecht en alle anderen bij Gallery Books immens dankbaar voor hun vakkundige kennis en hulp, want ik doorliep dit hele proces voor het eerst. Ook Kathleen Zrelak, Jenny Meyer, Blair Bryant Nichols, Stephanie Sun en Samuel Krowchenko wil ik bedanken voor hun hulp met de publiciteit, internationale rechten, lezingen en nog veel meer. Mocht een van jullie dit lezen zonder zelfgemaakte brownies binnen handbereik te hebben, hoef je me alleen maar te bellen, dan regelen we dat met een even.

Voor het lezen, bewerken, brainstormen, bedenken van namen, bijsturen, voorproeven, inspireren, adviseren en – op momenten dat ik daar behoefte aan had – het bieden van een luisterend oor, wil ik graag dankzeggen aan Michelle Von Euw, Erin Baggett, Heather Brewer, Joan Cadigan en de St. John's Book

Club, Robb Cadigan, Russ Carr, Linda Cambier, Pam Claughton, Keith Cronin, Karen Dionne, Chris Graham, Dan Hornberger, Lynne Griffin, Tracey Kelley, Derek Lee van The Best Food Blog Ever (bestfoodblogever.com), Juli McCarthy, Derek McHenry, Heather McHenry, Randy Susan Myers, Amy Sue Nathan, Joe Procopio, Kennan Rapp en Rocio Malpica Rapp, Margaret Schaum, dr. Ariane Schneider, Therese Walsh en Barbara Yost.

Ik ben de volgende meelezers erkentelijk voor hun waardevolle inzichten en opbeurende woorden: Ken Kraus, Shelley Nolden, Kelly O'Donnell, Rick Spilman en Bruce Wood.

Voor hun steun, goede ideeën en aangename gezelschap bedank ik Camille Noe Pagán, Emma Johnson, Maris Kreizman, Siobhan O'Connor en Laura Vanderkam.

Bij het schrijven van deze roman heb ik heel veel gehad aan de publicaties over het syndroom van Asperger van dr. Tony Attwood, Gavin Bollard, John Elder Robinson en aan de vrouwen (uit alle geledingen van het spectrum) die een bijdrage hebben geleverd aan *Women From Another Planet? Our Lives in the Universe of Autism*.

Iedereen bij Backspace (bksp.org), Intrepid Media (intrepid-media.com) en Writer Unboxed (writerunboxed.com): ik beschouw het als bijzonder eervol om deel uit te maken van een van de beste online schrijversgezelschappen. Bedankt, bedankt, bedankt.

Vrienden en familie uit alle windstreken, van Philadelphia tot Petoskey van Westwood tot Wasilla, veel dank voor jullie liefdevolle steun.

En natuurlijk bedank ik mijn man Jonathan, met wie ik alles deel, zelfs een brein en alle eer.

Voor het geluk van de mensheid is het bedenken van een nieuw gerecht van groter belang dan de ontdekking van een ster.

BRILLAT-SAVARIN

Eet wat er is klaargemaakt, luister naar wat er wordt verteld.

RUSSISCH GEZEGDE

EEN

Broodsoep

overheerlijke ribollita

olijfolie - 4 tenen knoflook, gekneusd - 1 ui, grofgesneden -
1 groot blik gepelde tomaten - 1 groot blik bonen - handvol
boerenkool - half brood, in dobbelsteentjes

Smoor ui en knoflook in olie, maak tomaten met de hand fijn
en voeg toe, met inbegrip van het sap. Voeg water toe tot
de pan halfvol zit. Breng rustig aan de kook. Spoel de bonen
goed af en voeg ze, met de gewassen en gesneden
boerenkool, toe aan de soep. Snijd het brood in blokjes
en voeg toe. Kook enkele minuten mee. Breng het geheel
op smaak met zout en peper.

Al het slechte komt in drieën. Mijn vader is overleden. Mijn
moeder is overleden. En dan heb je nog de begrafenis.

Andere mensen zouden deze drie nare dingen waarschijnlijk
op één hoop gooien. Maar ik zie dat anders.

De begrafenis is nog het minst erg. Er klinkt een geruststellende
zachte stem, de kisten zijn gesloten en ik hoef alleen maar toe
te kijken en te observeren. Alsof ik er niet werkelijk ben. Eerst

neemt de man in het gewaad het woord ('gevierd chirurg... liefhebbende moeder') en dan Amanda ('totaal onverwacht... de fijnste ouders die we ooit...'). Ik kijk de hele tijd naar Shannon en Parker, Amanda's dochters. Ze zijn jonger dan ik toen ik voor het eerst naar een begrafenis ging. Ik ben zesentwintig en dit is mijn tweede.

Het is koud. Om de graven te kunnen delven moest de grond eerst worden verwarmd. Anders krijg je er nooit een spade in. Niet in december, niet in Philadelphia. Dat weet ik door de tuin.

Als Amanda's toespraak erop zit, komt ze weer op ons toegelopen en gaat naast haar man zitten. Ze snikt luid en ik zie dat Brennan een arm om haar heen slaat. Ze buigt haar hoofd en zit zo dicht tegen hem aan dat ik haar bijna niet meer kan zien. Parker, om wie Brennan zijn andere arm heeft geslagen, laat een Cheerio vallen. Ze vormt een O met haar mondje. Afschuw, schrik, zoiets. Ik hoop dat ze nu niet gaat huilen. Iedereen huilt inmiddels, behalve de meisjes en ik. Zij omdat ze nog te jong zijn. Ik omdat het net lijkt alsof dit allemaal niet echt gebeurt.

Een andere stem, die van een man, gaat verder. Zijn woorden gaan langs me heen. Het lijkt gewoon niet echt, deze begrafenis. Misschien maar beter ook. Ik wil hier helemaal niet zijn. Pa is er niet meer. Mam is er niet meer. Het gaat allemaal te vlug.

Ik zie mensen met papieren zakdoekjes frunniken. Ik zie voeten heen en weer schuiven over de ruwe vloer. Alle tenen wijzen dezelfde kant uit, totdat daar ineens, na een signaal dat ik kennelijk heb gemist, verandering in komt. Ik loop langzaam; ik wil me niet verstoppen. Amanda strekt haar arm naar me uit, een gebaar. Ik volg haar naar de auto. We rijden naar huis langs een route die ik niet ken. Ik tuur omlaag naar mijn zwarte rok die vol witte kattenharen zit. Mijn zwarte schoenen knellen.

Thuis wordt het nog erger. Voordat ik de kans heb gehad om even tot mezelf te komen stroomt het huis vol. Met onbekende mensen. Die mijn routine doorbreken. Mijn lucht inademen. Ik

heb niet alleen moeite met grote groepen, grote groepen hebben moeite met mij. Als het een gewone dag was geweest en geen nare dag, dan zou ik nu op mijn laptop op Kitcherati zitten. Maar mijn laptop ligt in mijn zolderkamer op de tweede verdieping. Er staan te veel mensen tussen mij en de trapleuning, dus vluchten naar boven kan ik vergeten. Alleen in dit huis voel ik me op mijn gemak en ik ken het als mijn broekzak, maar op dit moment is het belegerd. Als ik opkijk, zie ik hun gezichten en daarom kijk ik maar omlaag naar hun voeten. Hun schoenen, in de kleur van drop of gebraden vlees, zitten onder de winterse smurrie en het zout van de begraafplaats. Het zijn er tientallen.

Onwillekeurig vang ik flarden van gesprekken op. *Dit is toch de oudste?* en *Dat je dat niet eens overhebt voor de mensen die je liefdevol hebben grootgebracht, ongelooflijk gewoon* en *Als klein meisje deed ze al raar, maar nu is ze helemaal de kluts kwijt* en *Caroline heeft haar altijd vreselijk verwend*. Om zo min mogelijk de aandacht op mezelf te vestigen blijf ik nergens staan, maar om me heen vallen alle gesprekken stil, en daardoor weet ik dat ze het over mij hebben. Steeds wanneer iemand me condoleert zeg ik ‘dank u wel’, tel tot drie en loop dan verder. Op een bepaald moment zet ik mezelf klem in een hoek, maar Amanda haalt de betreffende persoon weg. Wat een opluchting.

Het wordt warmer, nee erger nog, het is alsof ze niet alleen het huis zijn binnengedrongen, maar ook mijn lichaam. Ze woelen langs de binnenkant van mijn maag. Hangen zwaaiend aan mijn ribben. Kunnen werkelijk nergens van afblijven. Hun vingers glijden als bleke wormen over fotolijstjes en deurkrukken en meubels en als ze mij te pakken krijgen zal ik ze overal voelen.

Ik kijk op en wend mijn blik af in de hoop iets geruststellends te zien. Ik houd mezelf voor dat alles er nog precies hetzelfde uitziet. De krullerige gipsen ornamenten, de elegante vormen die het brede, witte plafond sieren. De deuren zijn twee keer zo hoog als de mensen, wel drie tot vier meter hoog. Er is ruimte zat hier-

boven. In dit huis woon ik. Dit is het skelet. Een stevig skelet.

Dan voel ik een warme adem en het lichaam van een ander, als stevig brooddeeg, op minder dan een meter afstand. Het is een van de oudtantes. Ik herken de moedervlekken in haar hals. Ze zegt: ‘Ik vind het zo erg, Ginevra. Je moet ze vreselijk missen.’

Haar hand is vlak bij mijn arm. Er is niets aan te doen. Vluchten is onmogelijk. Ik kan dit niet aan.

Ik denk aan eten.

De rijke, zachte substantie van smeltende chocola. Het gevoel van rijpe geitenkaas die smelt op je tong. De gladde structuur van uitgerold pastadeeg dat precies lang genoeg heeft gerust. Hoe de geur van uien in een uur totaal kan veranderen. Van rauw tot gaar, van scherp tot zoet, je weet het zonder dat je het hoeft te proeven. Alledaagse magie, alleen maar door het vuur onder de pan aan te steken.

De oudtante zegt: ‘Je zult ze wel missen.’

Ik wil iets terugzeggen, ik weet dat het beleefd is om te antwoorden, maar ik weet niet wat ik moet zeggen. Het is nog maar drie dagen geleden. Door hen te missen krijg ik mijn ouders niet terug. En wat maakt het eigenlijk uit? Ik heb deze vrouw voor het laatst gezien toen ik zes was. En het zal waarschijnlijk jaren duren voor ik haar weer zie. Wat kan het haar schelen hoe ik me voel?

In gedachten laat ik uienringen in een zilverkleurig pannetje langzaam karamelliseren. De warmte die ik voel, is de hitte van het fornuis. Ik heb zout over de uien gestrooid en ze beginnen hun vorm al te verliezen. De smaak intensiveert zich. In gedachten houd ik een houten lepel in mijn hand waarmee ik straks ga roeren.

‘Ginevra, hoor je me?’ zegt de oudtante.

‘Tante Connie,’ klinkt ineens Amanda’s stem. ‘Wat fijn dat u gekomen bent.’

Connie zegt: ‘Je zus komt een beetje gepijnigd over.’

Ik knik. Gepijnigd. Inderdaad.

Amanda zegt: ‘Ginny heeft het er moeilijk mee. Wij allemaal trouwens.’

Ik zie dat haar vingers zich stevig sluiten om Connies schouder. Ik kijk eventjes naar Amanda op. Haar ogen zijn nog steeds rood en geïrriteerd door de tranen. Ik zou haar willen troosten. Ik richt al mijn aandacht op de vertrouwde gouden ring. De kleur van uien schillen. Gele uien zijn niet echt geel, zo heten ze gewoon. En palmkool groeit niet aan een palmboom en in bloedsinaasappels zit geen bloed.

‘Ik vind het zo erg wat er is gebeurd. Eeuwig zonde. Je moet er een zaak van maken,’ zegt Connie.

‘Daar zijn we nog niet uit,’ zegt Amanda.

‘Ze waren nog zo jong,’ zegt Connie.

Ik zeg: ‘Zo jong waren ze nou ook weer niet,’ want dat is zo. Pa was vijfenzestig. Mam was net negenenvijftig geworden. Twee weken geleden hebben we haar verjaardag nog gevierd, vlak voor hun vertrek. Ze had een taart gebakken. Dat deed ze ieder jaar. Chocoladetaart met laagjes.

‘We missen ze heel erg,’ zegt Amanda, niet tegen mij. Haar stem klinkt onvast. ‘We zijn zo blij dat oom Rick en u gekomen zijn, tante Connie. Zal ik u eens voorstellen aan uw achternichtjes?’

‘Heel graag, want we komen niet meer zo vaak helemaal deze kant op,’ zegt Connie. Ze laat zich meevoeren. Maar er komt al meteen iemand anders op me af en ik kan het niet meer verdragen, al die schoenen, al die lichamen. Je kunt je niet om de haverklap door je zus laten redden. Twee, drie, vijf keer – heb ik het maximum al bereikt?

Heel dicht bij mijn rechterschouder staat een kale man. Zijn bleke schedel glanst als kipfilet, zijn adem ruikt naar bonenvocht.

‘Ginny met de blauwe ogen! De laatste keer dat ik jou zag,

was je nog een ukkie! Je kwam maar tot hier!’ roept hij uit en houdt zijn hand evenwijdig aan de vloer.

‘Groter geworden,’ mompel ik. Ik moet op de een of andere manier zien weg te komen, dus ik mompel een vage verontschuldiging en zet koers naar de keuken. Vijf stappen, zes, zeven, ik hoop zo dat er niemand achter me aankomt. Met bevende handen sta ik in de keuken. Ik trek de klapdeuren achter me dicht.

Adem in, adem uit. Dit is jouw huis, je voelt je hier op je gemak. Rechthoeken en vierkanten. De keuken is een prachtige witte kubus, vierkant als de Corningware-ovenshalen van ma. Hoge witte kasten langs de wanden, een beetje hout, een beetje glas, alles reikt naar het langgerekte glas-in-loodbovenlicht. Naast de koelkast staat een stevig keukentrapje, omdat alleen pa zo lang is dat hij spullen van de bovenste planken kan pakken. Langs een van de wanden staan kasten vol kleurige kookboeken. Ze zijn veilig opgeborgen achter deuren met ruitjes, die ze beschermen tegen de geuren en dampen uit de keuken. Mams boeken links, die van mij rechts. Een zwart-witte tegelvloer strekt zich uit tot aan de achterwand, waar een diepe spoelbak het aanrecht in rechthoeken verdeelt. Ook de brede witte aanrechten vormen rechthoeken, net als de spatwandjes van grijze tegels op de muur erachter. In het midden staat mams hakblok, een rechthoekige zuil van hout die in de loop der jaren in het midden is uitgesleten. Op de vensterbank van het enige, vierkante raam staan de kruiden. Vier hoekige potten op een rij: bieslook, munt, rozemarijn, tijm. De muren die niet schuilgaan achter opbergruimte of boekenkasten zijn van langwerpige bakstenen. Sommige mensen noemen het metselwerk, maar ik niet. De bakstenen zijn witgeschilderd, dus metselwerk kun je het niet meer noemen.

Ik schop mijn schoenen uit en voel de koele tegels onder mijn voetzolen. Fijn.

Door de klapdeuren dringt het geroezemoes van vreemde stemmen tot me door. In gedachten zie ik pa in zijn doktersjas bij het fornuis staan, met afhangende schouders. Iets voorovergebogen roert hij in een pan met Nonna's broodsoep. Wat is hij toch lang. Van het geroezemoes probeer ik een ander geluid te maken. Het is een melodietje dat hij onder het roeren zachtjes neuriet.

Al die mensen. Al die schoenen. Ik moet hun nabijheid, het lawaai buitensluiten.

Nonna's boeken staan in mijn helft van de kast, waar alles op alfabet staat. Ik strek mijn hand uit naar een versleten grijze rug op de onderste plank, getiteld *De Toscaanse keuken*.

Als ik het opensla, valt er een kaartje uit met een handgeschreven recept. Bovenaan staat in een krullerig, los handschrift 'Overheerlijke ribollita'. Ik heb nooit Italiaans geleerd. Pas op haar begrafenis kwam ik er achter dat ribollita broodsoep is. Na afloop heb ik het opgezocht in het woordenboek. Het stond op dezelfde bladzijde als *ribfluweel* en *richel* en *richten*.

Mijn hart klopt nog steeds te snel. Ik duik in het recept en ga er helemaal in op. Stap voor stap geef ik me over aan de instructies, net zo lang tot het geroezemoes langzaam maar zeker wegsterft.

Ik trek het mes uit het messenblok – voorzichtig want het lemmet is scherp – en leg het naast de snijplank om de ui en knoflook te pakken. De knoflook hoef ik alleen te pellen en te kneuzen. Ik leg het lemmet op de teen en sla er met mijn vuist op. Een lekker geluid.

Het snijden van de ui is een iets lastiger karweitje. Voorzichtig, behoedzaam snijd ik de ui overlangs door zodat er een vlak stuk ontstaat, en duw mijn duim onder de droge, goudgele velletjes om het gladde wit daaronder bloot te leggen. Ik leg de twee helften op de snijplank en snijd met de punt van het mes de wortels en het topje van de ui. Ik krul mijn vingertoppen iets naar

binnen zodat ik me niet kan snijden. Het recept heeft het over ‘grofgehakt’, dus ik snijd dikke plakken en druk die tegen elkaar aan terwijl ik ze in een andere richting nog eens doorsnijd. Ik doe rustig aan. Het mes komt steeds met een tikje tegen de snijplank. Het geluid heeft een kalmerend effect. Ui en knoflook in de pan. In olie smoren. De instructies nog eens nalopen.

De blikjes bij elkaar zoeken en openmaken. Bonen laten uitlekken en afspoelen. Volgens het recept moeten de tomaten uit blik met de hand worden fijngemaakt, dus knijp ik ze boven de pan leeg en trek ze vervolgens in stukken. Het sap in het blik voelt koel aan. Door het scheuren van de tomaten zitten mijn handen onder de pitten. Het prikt ook een beetje, misschien komt dat door het zuur. Ik houd mijn handen even onder de kraan en droog ze af met het witte handdoekje dat naast het aanrecht hangt.

De boerenkool wassen en uitslaan, de nerven verwijderen en de bladeren in smalle reepjes snijden. Alles in de pan. Doorroeren. Een rond boerenbrood in blokjes snijden. Dobbelsteentjes van een rond brood, dat valt niet mee, maar ik doe mijn best. Alles gaat erin. Ik dacht dat er ook kaas bij moest, maar als ik het recept nog eens nalees, zie ik er geen kaas tussen staan. Zout, peper. Ik draai het vuur iets lager zodat de soep niet meer wild kookt, maar rustig pruttelt. Dat was de laatste instructie. De pittige, romige, troostrijke geur van ribollita stijgt op boven de pan. Ik snuif een keer diep.

Wanneer ik de la met het zilveren bestek opentrek, zie ik haar.

Op het trapje in de hoek van de keuken, naast de koelkast, zit Nonna. Ze draagt een felgele wollen trui en een lichte spijkerbroek.

Nonna is al twintig jaar dood.

En toch zit ze daar. Ze ziet er net zo uit als in 1991.

Ik ben in de rouw en beeld me dingen in. Dat kan niet anders. Ze zegt: ‘Dag, *uccellina*.’

Vogeltje, zo noemde ze me altijd. En nu weer. Die stem denk ik er blijkbaar bij. Laag, vertrouwd. Toen ik voor het eerst espresso proefde dacht ik: zo klonk Nonna. Ze is het. Nonna zit hier levensecht, voor mijn neus. In de keuken.

Het kan niet waar zijn. Het kan niet, maar toch is ze het.

‘Ben je verbazen?’ zegt Nonna. ‘Maar jij hebt me hier gebracht.’

Het gebrekkige taalgebruik. Het peper-en-zoutkleurige haar, de herkenbare haarlijn, exact hetzelfde. Dezelfde trui, met de mouwen tot de ellebogen opgestroopt, het gele borduursel in rechte, strakke lijnen, als maïskorrels op een kolf. De niet meer zo witte canvas bootschoenen. Ze ziet er volstrekt normaal uit. Terwijl dat helemaal niet kan.

‘Wees niet bang,’ zegt ze en dat was ik ook niet, tot ze dat zei. Ik krijg de neiging om ervandoor te gaan, maar aangezien ik me dan door een massa vreemden moet worstelen die me met hun beweeglijke en klamme handen zullen aanraken, zie ik daarvan af.

Ik ga met mijn rug tegen de glazen wandkast staan en zeg: ‘Nonna, hoe kan dit? Waarom ben je hier?’

Nonna zegt: ‘Jij brengt me hier met de geur van ribollita, en ik heb een boodschap voor je. Ik kom je iets vertellen. Laat haar niet begaan.’

‘Haar? Wie?’

De klapdeuren gaan open. Op een koelere, frisse luchtstroom drijft ook het geroezemoes van de ongewenste bezoekers de keuken in, maar dat vervaagt wanneer de klapdeuren zich weer sluiten. Ik hoor een schoen neerkomen op de tegelvloer en dan nog een. Ik kan mijn oren niet afsluiten en doe daarom mijn ogen maar dicht.

‘Wat maak je? Het ruikt zalig.’

Stilte.

‘Ginny, wat ben je aan het doen? Maak je iets lekkers? Waarom? Gaat het wel?’

Ik open mijn ogen een klein eindje. Nonna is weg. Ik zie de

gistkleurige schoenen van tante Connie. Haar lichaamsgeur doet me aan bier denken. Te laat zie ik haar vingers, die zich naar me uitstrekken.

Contact.

Als iemand me op de verkeerde manier aanraakt, ervaar ik geen gevoelens. Geen emotie zoals haat of angst of pijn. Het wordt dan donker en ik denk maar één ding: *weg/weg/weg/weg*.

Ik wring me langs Connie heen. Het bot onder het vel van haar schouder voelt als een varkensschenkel. Ik duw de deur open en struikel bijna over het afstapje en iedereen is er. Niet alleen schoenen, ook knieën en ellebogen en bovenlijven en open monden. Ik moet erlangs, maar ze staan allemaal in de weg. Ik wurm me tussen hen door. Ik voel ovenwarme huid, klamme vis-senhuid, vochtige kippenleverhuid, ze zijn werkelijk overal. Mijn hartslag versnelt en op hetzelfde ritme denk ik *weg/weg/weg/weg*. Uitgesloten dat ik helemaal naar boven kan. Moet hier een verstoppiek zien te vinden.

Ik duik de garderobekast in, trek vlug vlug vlug de deur achter me dicht en wend me af van het streepje licht dat onder de deur door komt. Ik pak pa's regenlaarzen. Ze maken een piepend geluid als dat van kwarkbolletjes. Ik hurk neer, neem ze op schoot en schuif mijn handen erin. Leer zou beter zijn maar de geur van oude rubberlaars is evengoed met pa verbonden.

Uien, ik moet aan uien denken, daar word ik rustig van. Hoe het wit langzaam in goud verandert. En de geur boven de pan, nog enigszins rauw maar al met de belofte van het zoete dat gaat komen. Ik druk mijn voorhoofd tegen mijn knieën, de laarzen worden geplet tussen mijn schoot en ribbenkast. Mijn voorhoofd voelt warm. Mijn knieën zijn warm. De dunne, lange reepjes die ik met de groenteschaaf heb gemaakt, beginnen als stevige halve maantjes en smelten langzaam weg. Nog wat zout? Nee, gewoon even wachten. Roeren. Wachten. Het vuur wat lager zetten. Wachten. Roeren.

Ineens een bak licht. Echt licht.

‘O Ginny, toe nou toch.’ Het is de stem van Amanda. Een stem als sinaasappelsap, zoet maar met een scherpe ondertoon. Op dit moment klinkt hij waterig en schor door de tranen. Ik kijk omhoog en zie haar schoenen, glimmend en zwart als vuilniszakken. De puntige neuzen vormen driehoekjes op de vloer.

‘Het spijt me,’ fluister ik. Ik strek mijn arm uit om de deur weer dicht te doen maar met mijn hand in de laars gaat dat niet. De bolle neus van de laars bonst onhandig tegen de deur.

Ze buigt zich naar me over en zegt zachtjes: ‘Je kunt het wel. Het ging toch prima vandaag? Je deed het heel goed.’

Ik schud mijn hoofd van nee, nee, nee. Het ging helemaal niet. Zij weet er niets van. Zij ziet alleen de buitenkant en die geeft totaal niet weer hoe ik me voel.

Ze legt een hand op de neus van een van de laarzen. Ze zegt: ‘Kom je er nu weer uit? Het duurt niet lang meer, dat belooft ik.’

Ik zeg: ‘Nee.’

Ze legt haar andere hand op de andere laars, maar mijn handen zitten veilig weggestopt. Ik voel er niets van.

‘Het is al moeilijk genoeg zonder dit soort gedoe,’ zegt ze. ‘Ik kan het allemaal maar net aan en ik vind het heel vervelend als jij de boel nog eens extra ingewikkeld maakt. Begrijp je dat? Wat zal iedereen hier nu weer van vinden?’

Net als ik mijn mond opendoe om me nogmaals te verontschuldigen, klinkt er ineens een schrille pieptoon die al het andere geluid verdringt. Ik heb een hekel aan lawaai, maar dit geluid ken ik en zij kan er iets aan doen. Door mijn onderarm te draaien en door de hak van een van de laarzen achter de rand te haken, weet ik de deur weer dicht te krijgen. Ik knijp mijn ogen dicht tegen het licht, maar de geur van rook dringt zich in mijn neus. Het is een verschroeide, bijtende stank. Plantaardig, niet chemisch. Boze stemmen. Amanda roept: ‘Niks aan de hand! Er ging even iets mis in de keuken.’

Wat er ook gebeurt, Amanda regelt het. Wat dat betreft lijkt ze erg op mam. In haar bijzijn voel ik me net alsof ik in een warm bad lig. Of wat ik me daarvan tenminste herinner uit de tijd dat ik nog wel eens in bad ging. Ik ben daarmee gestopt, want als ik in warm water stap voel ik me net een ingrediënt. Een ei, een handjevol pasta, een kreeft. Ik ga liever onder de douche.

Ik kruip zo dicht mogelijk tegen de wand van de kast aan en haal diep adem. Het alarm is tot zwijgen gebracht en ik hoor alleen nog stemmen. Langzaam draai ik het geluid zacht. Ik richt mijn aandacht op het gevoel van mijn handen in de regenlaarzen, de warme beslotenheid van de kast. Het gevoel dat pa dicht bij me is. Een geruststellende aanwezigheid. Maar de gedachte aan pa roept ook de herinnering op aan Nonna's geest, die ik in de keuken zag. Zo echt.

Haar waarschuwing.

Laat haar niet begaan.

Ik kruip zo diep mogelijk in de kast tot ik niet verder kan. Ik strek mijn vingers zo ver mogelijk uit, tot in de neus van pa's laarzen. Ik sluit mijn ogen en denk aan uien, die veranderen volgens een herkenbaar en voorspelbaar patroon – als je ze goed bakt tenminste. Als je het goed doet, hoef je geen verassing te verwachten. Mam zei altijd *van uien kun je geen honing maken* maar eigenlijk kan dat wel, heb ik ontdekt.

Ik heb in mijn leven fijne en minder fijne dagen gekend. Sombere dagen. Pijnlijke dagen. Maar hoe naar een dag ook is, er is altijd wel iets om dankbaar voor te zijn: aan werkelijk iedere dag komt een einde.

En dat geldt godzijdank ook voor deze dag.

T W E E

Zandkoekjes

Oma Damsons
zandkoekjes

250 gram bloem
250 gram boter
100 gram suiker

Doe de ingrediënten in een kom en wrijf alles met koude vingers door elkaar tot er een kruimelig deeg is ontstaan. Verdeel het mengsel in twee even grote ballen en rol die uit tot plakken met een dikte van ong. 1,5 cm. Snijd de randen zo nodig bij. Verdeel beide cirkels in acht punten. Maak met een vork 'zonnestrallen' langs de randen en prik hier en daar wat gaatjes in het deeg. Bak 25 minuten op 175 graden of totdat de onderkanten lichtbruin kleuren.

Als ik wakker word, lijkt het net of ik in het water lig. Mijn lichaam voelt zwaar, mijn brein werkt traag. Ik slaap op de zolderkamer, een groot vertrek met veel schuine wanden. Er zijn een paar ramen, maar niet bij mijn bed. Ik rol op mijn zij en kijk op de klok. Tien uur al. Er ligt iets zwaars en warm op een van

mijn voeten. Ik doe een oog een klein eindje open. Midnight. Die is vast net zo blij als ik dat gisteren achter de rug is, dat alle indringers vertrokken zijn. Zij heeft het ook niet zo op mensenmassa's. Het is geen kat die van mensen houdt. Voorzichtig, centimeter voor centimeter trek ik mijn voet onder de langharige, witte poes vandaan. Zonder wakker te worden protesteert ze met een zacht gemauw.

Ik zie Nonna weer in de keuken zitten en ben niet blij met die herinnering. Ik heb al zoveel op mijn bord. Krijg ik dan soms ook nog te maken met dode familieleden die zich te pas en te onpas aan me opdringen? Opa Damson in het portiek of in de hal? Word ik straks, wanneer ik de douche uit kom, opgewacht door pa's achterlicht Olivia, die volgens zeggen zelfmoord heeft gepleegd? Stuurt mam me met een snauw terug naar bed als ik er midden in de nacht even uit moet? Ik ga me er niet druk om maken. Ik moet er maar van uitgaan dat ik me Nonna heb ingebeeld. Maar haar waarschuwing speelt voortdurend door mijn hoofd en daar moet ik vanaf zien te komen.

Ik spits mijn oren en vang vage geluiden op. Gekras en geruis en geklop. Door de akoestiek van dit oude huis lijkt het net of het trottoir vlak langs onze voordeur loopt. Het is moeilijk uit te maken of de geluiden van binnen of van buiten komen. Ik geloof van binnen.

De trap kraakt onder mijn voeten, maar Gert is bezig de schoorsteenmantel af te nemen en reageert niet op het geluid. Ze buigt zich iets voorover en verwijdert het stof met lange halen. Haar zwarte paardenstaart zwaait heen en weer. Gerts haar reikt tot aan haar middel. Ik ken niemand met zulk lang haar.

Al zolang als ik me kan herinneren maakt Gert één keer per week ons huis schoon. Stukje bij beetje heb ik haar levensverhaal gehoord. Haar ouders, beiden Joods, vluchtten vanwege de jodenvervolging uit Roemenië naar Cuba. Tijdens de revolutie daar werd zij op haar beurt genoodzaakt haar land te ontvluch-

ten. Ze moest een nieuwe taal leren, maar hield vast aan haar geloof en bracht soms lekkere dingen uit beide tradities voor ons mee. Gerts stem klinkt als de maanzaadvulling van hamantaschen, zoet en donker, maar haar Cubaanse gebak staat me het helderst voor de geest. Ik hoef, zelfs nu nog, maar aan haar kokoskoekjes te denken of het water loopt me in de mond. De romige vulling, wit als papier. Het goudgele bladerdeeg waar kleine fliebertjes af vallen.

Gert leunt opzij en slaat de stofdoek, die ze bij een puntje vastheeft, zo krachtig uit dat het knalt. Ze tilt de emmer water op die voor de haard staat en draait zich naar me om.

‘Ginny,’ zegt ze. ‘Ik heb je toch niet wakker gemaakt?’

‘Nee,’ antwoord ik.

Ze nadert me op de enige manier die ik verdraag, recht van voren zodat ik haar goed kan zien. Wanneer ik mijn ogen neersla, drukt ze zachtjes de muis van haar hand tegen mijn voorhoofd, als bij een zegening.

‘Ik vind het zo erg voor je,’ zegt ze.

‘Dank je.’

Gert verdraag ik altijd moeiteloos. Misschien zou ik goed overweg kunnen met álle mensen die ik maar drie uur in de week hoefde te zien. Mijn moeder en mijn zus, die zag ik gewoon te vaak. Daardoor had ik des te meer tijd om het te verprutsen. Pa zag ik minder en hij was meer op mij gesteld. Misschien houden die dingen verband met elkaar.

‘Je zus is daar bezig,’ zegt ze, met een gebaar naar de keuken en dan merk ik dat er geluiden uit die richting klinken. Een reeks bonken, sommige metalig en andere niet. Ik ga poolshoogte nemen.

‘Goedemorgen, slaapkopje,’ zegt Amanda. Ze staat op de bovenste tree van het trapje en pakt spullen uit de provisiekast en laat ze vallen in een grote zwarte vuilniszak die ze open heeft neergezet op de keukenvloer.

‘Waarom ben je nog niet weg?’ vraag ik.

‘Ik zei: goedemorgen.’

‘Goedemorgen,’ zeg ik haar na.

‘Het was gekkenwerk om nog helemaal terug te rijden naar New Jersey,’ zegt ze. ‘De meisjes waren afgepeigerd en het was al zo laat. Je hebt ze trouwens net gemist. Brennan maakt een rondrit met ze langs Liberty Bell, Penn’s Landing, de hele reutemeteut.’

Wanneer ze me dit vertelt, herinner ik me dat ik ze hier gisteravond over heb horen praten, toen het in huis al donker was en ik mijn handen uit pa’s regenlaarzen haalde en de trap op liep naar mijn kamer. Ik hoorde ze ook nog *huis* en *veilig* en *hamburgers* zeggen. Dit huis is echt vreselijk gehorig.

Amanda laat een pak cornflakes in de vuilniszak vallen.

Ik vraag: ‘Wat ben je aan het doen?’

‘Ik moet er niet aan denken om hun voorraad op te eten,’ zegt ze. ‘Alles wat zij hebben achtergelaten. Dat zou ik nooit... nooit kunnen opeten... in de wetenschap dat zij...’

Er zat ook eten bij dat van mij was en niet van hen. Misschien weet ze dat, misschien ook niet. ‘Oké, maar dan moeten we wel inkopen gaan doen.’

‘Dat komt wel goed,’ zegt ze. ‘Help me herinneren dat ik jouw pony vandaag even bijknip, dat moet nodig gebeuren. Zie je eigenlijk nog wel iets?’

‘Ik zie alles.’

‘Nee, wacht even, laten we het nu meteen maar doe, dan kan ik even nadenken,’ zegt ze en komt van het trapje af. Achter ons in de eetkamer hoor ik Gert bij het afstoffen de fotolijstjes optillen en weer neerzetten.

Ik ga op de rand van het bad zitten. Amanda steekt me de kam toe en ik pak hem bij het andere uiteinde aan. Zij mag me dicht naderen dan wie ook, maar ze weet exact hoe ver ze kan gaan. Terwijl ik de klitten uit mijn haar kam zegt ze: ‘Ik zou eigenlijk met je moeten gaan winkelen. Hoe lang heb je die trui al?’

‘Weet ik niet.’

‘Je hebt nieuwe kleren nodig, Ginny.’

‘Ik heb niks nodig.’

‘Je kunt misschien wat meer afwisselen. En eens iets anders dragen dan zwart.’

‘Ik draag soms heus wel andere kleuren.’ Ik geef haar de kam terug en schuif mijn mouw omlaag, maar hij haalt mijn pols bij lange na niet. Deze trui is gekrompen. Mijn eigen schuld. Had ik hem maar niet door Gert moeten laten wassen.

‘Iets anders dan donkerblauw en zwart en bruin. Heb je ook rode kleren?’

‘Weet ik niet.’

‘Rood zou je geweldig staan. Even stilzitten. Kunnen we?’

‘Ja.’ Ik knijp mijn ogen dicht en ze begint te knippen. Ik vind het een vervelend geluid, maar ik weet dat ik stil moet zitten als er scherpe voorwerpen in de buurt zijn. In gedachten onderwerp ik een enkele cornflake aan een onderzoek. Niet de smaak, maar zijn vorm, grillig en vol putjes. Een bergachtig landschap niet groter dan een van mijn nagels.

Amanda knipt een tijdje zwiingend door en zegt dan: ‘Ik weet zeker dat je het leuk vindt staan. Een kortere pony staat jou veel beter. Wij hebben hetzelfde probleem: een breed gezicht met een klein kinnetje. Je moet de lijnen doorbreken, anders krijg je één grote driehoek. Op Lorna’s trouwdag moesten we per se ons haar opsteken en ik kreeg gierende uitslag van de make-up dus ik liep erbij als een Dorito. Ik wou dat ik jouw huid had.’

Ik stel me voor dat ze mijn huid afstroopt en hem zelf aantrekt alsof het een overall is en zeg: ‘Gadverdamme.’

‘Ik bedoel dat je mazzel hebt,’ zegt ze, zonder op te houden met knippen. ‘Een bleke huid en donker haar... dat contrast is hartstikke hip. Ik zie er moe uit als ik niet een beetje bruin ben, wat trouwens een stuk gemakkelijker was toen Brennan en ik nog in L.A. woonden. Ik wil je zo graag eens helpen om je leuk

aan te kleden. En je een beetje opmaken. Die blauwe ogen wat benadrukken, misschien wat rode lippenstift, als op een porseleinen pop. Je zou er zo leuk uit kunnen zien als je een beetje meer je best deed. We moeten deze week echt even de stad in.'

'Goed,' zeg ik, want het is gemakkelijker om ergens mee in te stemmen, voorlopig dan. Ik vertel maar niet wat er de vorige keer gebeurde, een maand of zes geleden, toen mam me mee uit winkelen nam. De metalen hangers gleden piepend over de rekken. De verkoopster droeg een huidkleurig topje met borduursel voorop dat eruitzag als een grote hechting. Ik paste een lichtblauw, luchtig jurkje dat zo dun was dat ik het nauwelijks voelde en de verkoopster zei *o hij is je iets te groot maar de lengte is prima en zal ik even laten zien hoe leuk het staat als ik hem bij je middel iets strakker trek*. Ze kneep me aan beide kanten in mijn zij en ik duwde haar handen weg maar ze dacht dat ik het voor de grap deed of zo en ze drukte haar handen in mijn flanken en ik probeerde me los te wurmen maar dat lukte niet en toen sloeg ik harder en alles werd vaag en mam zei *rustig rustig*, maar ik had helemaal niet door dat ik gilde en we gingen de winkel uit zonder iets gekocht te hebben. Maar ik vertel Amanda niets.

Er vallen steeds langere pauzes tussen twee knippen. Amanda zegt: 'We kunnen toch niet aan een stuk door opruimen. Misschien gaan we later deze week wel een keertje de stad in.'

Ik zeg: 'Opruimen?'

'Zo.' Ze legt de schaar op de wastafel. Als ik opsta, dwarrelen er plukjes haar naar de vloer. 'Nou, vind je dat nou niet veel leuker staan?'

'Dank je,' zeg ik, hoewel het niet echt een compliment was. 'Had je het nou over opruimen?'

'Ja. Het leek me een goed idee om alle spullen van pa en mam samen in te pakken.'

'Hoezo?'

'Weet je,' zegt ze, 'op een gegeven moment heb ik er geen tijd

meer voor. Je weet hoe druk het is met de meisjes. We hebben mazzel dat Brennan hier nog een tijdje kan zijn om een handje te helpen, maar op een gegeven moment moet hij voor zijn werk weer op pad en dan kan ik hier niet meer zo gemakkelijk naartoe. En we kunnen het huis toch moeilijk leeg laten staan.'

'Het komt helemaal niet leeg te staan,' zeg ik. 'Ik woon hier.'

'Tja, maar dat zal niet lang meer het geval zijn.'

'Hoezo niet?'

'Ginny, we kunnen het huis niet aanhouden. We gaan het verkopen.'

Ze zegt iets afschuwelijks, maar ik wil geen overhaaste conclusies trekken zoals daarnet met die huid, dus ik vraag voorzichtig: 'Maak je een grapje?'

'Nee.'

'Nou, dat gaat mooi niet door,' zeg ik kattig.

Ze slaakt een krachtige, geërgerde zucht. 'Ik was al bang dat je je hakken in het zand zou zetten.'

'Ik zet mijn hakken helemaal niet in het zand.'

'Ik bedoel dat je er niet eens over wilt nadenken.'

'Ik heb er wél over nagedacht. Het is een verschrikkelijk idee.'

'Gil niet zo!' zegt Amanda.

'Gil zelf niet zo!' antwoord ik.

Amanda leunt tegen de wastafel en doet haar armen over elkaar. 'Het is veel te groot voor iemand alleen. En trouwens, weet je wel dat er bijna nooit van dit soort huizen op de markt komen? Een huis van tweehonderd jaar oud aan Portico Row, met vier slaapkamers en veel authentieke details? Toen ik het erover had met Angelica, mijn vriendin die makelaar is, begon ze zowat te kwijlen. Wash West was dertig jaar geleden helemaal niks en mam en pa hebben het voor een habbekrats gekocht. En het huis is volledig afbetaald. Het zal heel wat geld opbrengen.'

Ik sla eveneens mijn armen over elkaar. 'We hebben geld genoeg.'

‘Moet je horen wie het zegt; jij hebt niet eens een bankrekening,’ zegt Amanda. ‘Geld heb je nooit genoeg.’

‘Het is ons ouderlijk huis. Je wilt ons ouderlijk huis verkopen.’ Ik kijk strak naar haar ene schouder, waarop een haarlok van mij is blijven liggen.

‘Het gaat eigenlijk niet om het geld,’ zegt ze. ‘Eerlijk gezegd gaat het om jou. Denk je dat je het hier zou redden? Helemaal in je eentje?’

‘Ja, waarom niet?’

‘Je hebt nog nooit op jezelf gewoond.’

Ik zeg: ‘Het is oneerlijk om aan te nemen dat ik iets niet kan, alleen omdat ik het nog nooit heb geprobeerd.’

‘Eh, je hebt nog nooit... je bent zo... Gisteren heb je brand veroorzaakt. Wat nou als wij er niet waren geweest?’

‘Maar jullie waren er wél. En het was nog niet echt een brand.’ Ik kan haar niet vertellen waarom ik was weggerend terwijl de pan nog op het vuur stond. Ik kan haar niet vertellen dat ik Nonna heb gezien. Ik ben nog nooit opgenomen geweest, maar ik weet dat ik het heel onprettig zou vinden.

‘Je rende weg en verstopte je in een kast.’

‘Ja, én?’ Ik hurk neer en begin de zwarte plukjes haar van de witte vloer op te rapen.

‘Laat toch liggen. Dat ruimt Gert wel op,’ zegt Amanda. Ze hurkt naast me neer. ‘Ginny, liefje, weet je zeker dat je het hier zult redden?’

‘Ja. Dat heb ik toch al gezegd?’

‘Nee, ik meen het. Kijk me eens aan.’

Ze weet dat ik dat niet kan. Het duurt even voor ze dat inziet.

‘Sorry, Ginny, dat zeg ik altijd tegen de meisjes.’

‘Ik begrijp het.’

Ze staat op en legt de schaar in de la rechtsboven, waar hij niet hoort, en zegt dan: ‘Ik wilde trouwens nog iets met je bespreken.’

‘Dat kan vast wel wachten.’

‘Ik doe het liever nu,’ zegt ze. ‘We moeten het even hebben over jouw probleem.’

Ik ga op de rand van het bad zitten en kijk naar de kristallen knoppen op de laden van de kaptafel. ‘Ik heb geen probleem.’

‘Jawel.’

‘Ik heb karakter. Dat is het.’

‘Ginny, Ginny, Ginny. Doe alsjeblieft niet zo stug.’

‘Als jij niet zo stom doet,’ mompel ik met neergeslagen ogen.

Ze zegt: ‘Dit is nou precies wat ik bedoel. Jij hebt maar twee versnellingen: bang en boos. Kun je niet een keer proberen om normaal te doen?’

Ik kijk naar de plukjes haar waarmee de vloer bezaaid ligt. Het lijkt alsof iemand hier een zeldzame zwarte eekhoorn heeft geschoren. Om rustig te worden zucht ik een paar keer diep. Zij hoeft niets te weten over mijn Normaaalschrift. Daarom zeg ik: ‘Normaal betekent heel wat meer dan jij wel denkt.’

‘Goed,’ zegt ze. ‘Maar probeer eens te begrijpen wat ik bedoel. Jij bent mijn zusje en ik geef heel veel om je. Maar de situatie is veranderd. Pa en mam waren altijd in de buurt om... je te helpen... en nu zijn ze...’ haar stem stokt, ze haalt het washandje van de ring naast de wastafel en drukt het eerst tegen haar ene, dan tegen haar andere oog.

Ze heeft gelijk, mijn ouders hebben altijd voor me klaargestaan. Voor het eerst in jaren waren ze er samen op uit getrokken. Toen pa in september vijfenzestig werd, ging hij met pensioen. Mam heeft hem bij die gelegenheid een reis cadeau gedaan. Met hun tweetjes zouden ze alle staten aandoen waar hij nog nooit was geweest. Hij schreef de namen van al die staten op kaartjes en spreidde ze uit over de vloer, waar hij ze steeds opnieuw ordende, rekening houdend met weersomstandigheden, lokale feestdagen, snelwegen, alles. Ze zouden zes weken weg blijven. In Maine ging de kachel in hun huisje stuk, waardoor de

slaapkamer zich vulde met koolmonoxide. Een zachtere dood is eigenlijk niet mogelijk. Als het dan toch moest – dood gaan we allemaal – dan hadden ze denk ik tegen dit lot weinig bezwaar gehad.

Er klinkt geluid bij de voordeur, die met een klap openzwaait. Amanda frist haar gezicht op met het washandje en hangt het terug. Ik zou haar graag wat opbeuren, maar voor ik iets heb bedacht, heeft ze haar rug al gerecht. Ze staat met haar rug naar me toe. Als zij van plan is te verbergen dat ze heeft gehuild, dan zal ik dat ook maar doen.

‘We zijn weer thuis,’ roept Brennan.

In de zitkamer tilt Amanda Parker op om haar te knuffelen. Parker van vier is de jongste, net zo blond als haar moeder en grootmoeder. Amanda wiebelt met de vingers van haar vrije hand in de lucht alsof ze haar wil gaan kietelen en Parker gilt het uit. ‘Was het leuk vandaag?’

‘Eenden zijn leuk!’ zegt Parker. ‘Philly is leuk!’

‘En Shannon, heb jij je ook vermaakt?’

De vijfjarige Shannon speelt met de rits van haar jas. Ze wipt het plastic lipje op en neer. Het heeft de vorm van een roze driehoekje.

‘Shannon?’ zegt Amanda.

‘Ja,’ zegt Shannon, het lipje nog eens op en neer bewegend.

Ik hoor Brennan tegen Amanda fluisteren: ‘Volgens mij heeft de afleiding haar wel goed gedaan.’ Dat weet ik nog zo net niet. Ik weet uit eigen ervaring dat je overal sip kunt zijn.

Ze hebben de beide meisjes uitgelegd dat opa en oma niet meer terugkomen, maar het is moeilijk te zeggen of het werkelijk tot ze is doorgedrongen. Ik besef het ook nog niet echt. Dit is het huis van mijn ouders, het staat vol met hun spullen en het ziet er net zo uit als anders. Voor mijn gevoel kunnen ze hier elk moment binnenstappen.

Gert zegt: 'Ah! Daar hebben we de meisjes!'

'Meisjes, dit is Gert!' zegt Amanda. 'We kennen haar al heel lang. Misschien al wel sinds we net zo groot waren als jullie. Ginny, zou dat kunnen?'

'Ja,' zeg ik zonder er bij na te denken. Ik kijk naar Shannon, die nog steeds met het lipje van haar rits staat te spelen. Ze heeft nog niet één keer opgekeken. Ik zie alleen haar donkere kruin.

Amanda zegt: 'Grappig hè, dat ze precies evenveel verschillen als wij. Twee meisjes, met een jaar en een maand ertussen. Ik weet niet hoe pa en mam het hebben volgehouden. Die twee zijn doodvermoeiend.'

Parker roept: 'Ik ben doodvermoeiend!'

Brennan, Amanda en Gert lachen.

Gert zegt: 'Als je wilt, kan ik morgen wel terugkomen om schoon te maken. Ik wil jullie niet voor de voeten lopen.'

Brennan zegt: 'Amanda, eigenlijk wilde ik de meisjes weer mee naar huis nemen.'

'Ja, maar ik wil Ginny liever niet alleen laten.'

'Ik ben niet goed met mensen,' zeg ik. 'Maar dat wil niet zeggen dat ik achterlijk ben.'

'Dat zei ik ook helemaal niet.'

Parker zegt: 'Ik ben niet achterlijk!'

'Ssttt liefje, dat is geen leuk woord. Tante Ginny had het beter niet kunnen gebruiken. Ginny, wil je iets beter op je woorden letten in het bijzijn van de kinderen? Kleine potjes hebben grote oren.'

Ik zeg: 'Potjes hebben geen oren.'

Gert zegt: 'Ik kom morgen wel terug.'

Ik voeg eraan toe: 'Achterlijk is een medische term. Het is een aandoening.'

Amanda zegt: 'Ginny, moet dat nu? Gert, dat is prima. Misschien is het inderdaad beter als wij naar huis gaan. Even bijkomen van alle drukte. En Ginny, je mag gerust met ons mee.'

Ik zeg: ‘Nee, dank je.’

Parker wurmt zich uit Amanda’s armen, gaat op de vloer zitten en probeert haar jas open te krijgen. Brennan loopt op haar toe en trekt de rits weer omhoog. Ze maakt dierengeluidjes, het klinkt als bozig gegrom.

Amanda zegt: ‘Dat is prima, Gert. Ik schrijf wel even een cheque voor je uit, is dat goed?’

‘Oké.’

Ik overweeg om daar iets over te zeggen, maar ze is al bezig met de cheque dus zie ik er maar van af. Voor de meeste dingen gebruik ik een creditcard maar Gert krijgt altijd contant geld. Mam heeft het allemaal prima voorbereid. Ze heeft twaalf enveloppen voor me achtergelaten, zes voor Gert en zes voor degene die de boodschappen bezorgt. Beiden komen een keer per week en aangezien pa en mam zes weken weg zouden blijven, had ik het met twaalf enveloppen prima gered. Nu heb ik veel te veel. Er liggen nog acht enveloppen in het laatje van mijn nachtkastje. Amanda steekt Gert de cheque toe.

‘Shannon, liefje, ben je klaar?’ vraagt Amanda.

‘Ja, mama.’

‘Ginny, ik zie je morgenochtend weer,’ zegt Amanda. ‘Brennan past op de meisjes en dan kom ik terug om je te helpen met inpakken.’

Gert zegt: ‘Gaan jullie de spullen van je ouders wegdoen?’

‘Ja.’

‘Wordt het huis verkocht?’ vraagt ze.

Amanda en ik geven tegelijkertijd antwoord. Zij zegt ‘misschien’ en ik zeg ‘nee’.

Gert zegt: ‘Jullie hebben alle tijd om daarover een besluit te nemen.’

‘Inderdaad,’ zegt Amanda.

Wanneer Amanda met haar rug naar me toe staat, en ik hun alle vier op de rug zie – Brennan, Amanda, Parker en Shannon –

flitst het weer door me heen. De geur van ribollita. Nonna's espressosysteem. *Laat haar niet begaan.*

Ik zeg: 'Als je maar niet...'

Amanda zegt: 'Als ik maar niet wat?'

Maar ik weet het zelf ook niet.

Daarom zeg ik maar: 'Als je maar niet te hard rijdt,' en zij antwoordt: 'Nee joh, natuurlijk niet,' en Brennan zegt: 'Sterkte, Ginny,' en Parker zegt: 'Dag, tante Ginny!' en Shannon zegt iets, maar het klinkt zo zacht dat ik het niet kan verstaan.

Als ze weg zijn zegt Gert: 'Ik heb nog een halfuurtje werk, is dat goed?'

'Natuurlijk. Kijk maar hoeveel tijd je nog nodig hebt. O, en schrik niet als je beneden in de badkamer al dat haar op de vloer ziet liggen. Amanda heeft mijn pony bijgeknipt.'

'Ik zie het. Het staat leuk.'

'Dank je,' zeg ik.

Ze zegt: 'Ik hoef alleen het vuilnis uit de keuken nog weg te halen en dan ben ik daar klaar.'

Ik zie Amanda weer op dat keukentrapje staan en cornflakes en rijst in een vuilniszak gooien. 'Nee, laat maar hoor. Dat doe ik wel. Wil je anders beginnen met de badkamer beneden?'

'Ja, natuurlijk. En denk je aan het boodschappenlijstje?'

'Dank je.' Zo hebben we het voor de duur van de reis afgesproken. Een keer in de week komt Gert het huis schoonmaken. Ze neemt het boodschappenlijstje mee. De volgende dag worden de boodschappen bezorgd. Dat doet iemand van de winkel, maar ik neem nooit de moeite om te kijken wie het is. Ik haal alleen de spullen van de stoep en zet alles netjes in de kast. Er is intussen heel veel veranderd, maar we houden aan dit ritme vast. Ik hecht daar heel veel waarde aan.

Ik ga de keuken in. De vuilniszak ligt nog steeds open op de vloer. De provisiekast is leeg.

Ik snap niet waarom al dat eten moet worden weggegooid. Er

is niks mis mee. Als Amanda het dan zo erg vindt om spullen aan te raken die van mijn ouders zijn, waarom kan ze het dan wel verdragen om hier in huis te zijn? Het is hun eigendom, alles wat je hier ziet is van hen.

Ik kijk de hele vuilniszak na. Alles zit onder de havermout, maar de rest van de verpakkingen is nog heel. Ik kan de spullen niet zomaar terugzetten, dat zou te veel opvallen. Maar als ik wacht tot de nieuwe boodschappen er zijn, dan merkt ze er niks van. Gelukkig was ze aan de koelkast, met het sinaasappelsap, de mosterd en de ontelbare potjes jam, nog niet toegekomen.

Was dit het waarvan ik Amanda moest weerhouden? Mocht ze het eten van onze ouders niet weggooien? Ik zie niet in waarom Nonna helemaal van gene zijde zou moeten komen om me dat te vertellen, maar ik doe zoveel dingen zonder precies te begrijpen waarom. Mam heeft me heel veel regels geleerd en ik hou me eraan. Wat dat betreft is er eigenlijk niet veel verschil tussen dank je wel zeggen in reactie op een compliment waarmee je het niet eens bent en gehoor geven aan de waarschuwing van een overledene. Er zal wel een reden voor zijn, denk je dan.

Gert gaat straks al weg, dus ik moet prioriteiten stellen. Eerst het boodschappenlijstje en daarna de vuilniszak verbergen. Ik begin meestal met de gewone dingen, zoals melk en eieren. Daarna zet ik er altijd wat fruit en groente bij, maar deze week weet ik het niet zo. Moet ik nou juist meer of minder bestellen? Ik vind het maar niks, al die onzekerheid. Ik krabbel wat dingen neer, zet er havermout en boter bij, en nog wat dingen waar ik zin in heb: cider, sinaasappels, worstjes voor bij het ontbijt.

Gert komt gedag zeggen en ik geef haar het lijstje.

‘Bedankt, hij komt morgen, waarschijnlijk in de ochtend. Er is... ik wilde nog iets zeggen. Je ouders,’ zegt ze. ‘We zullen ze allemaal missen.’

‘Dank je.’

‘Het is in het begin heel moeilijk. Ik weet dat gisteren een

zware dag was. Ik ga je niet vertellen dat het gemakkelijker wordt. Maar het gevoel zal veranderen.'

Ze is er dus bij geweest gisteren. Ze was hier na de begrafenis in huis. Ik heb eigenlijk geen gezichten gezien, alleen lichamen, voornamelijk armen, ruggen en voeten. En zij heeft begrepen dat ze me op dat moment beter met rust kon laten. Zij wist dat ik er geen ruimte voor had.

Gert zegt nu: 'Zorg dat je niet verdrinkt in je verdriet.'

Ik denk: *laat haar niet begaan.*

Ik zeg: 'Ik zal mijn best doen.'

Als ze weg is, denk ik nog steeds aan al die vreemden die hier gisteren waren en besef ik ineens hoe eenzaam ik me nu voel. Ik ben hier nu helemaal alleen.

Ik denk aan mijn oudtante Connie, die me na de begrafenis vroeg of ik mijn ouders miste. Natuurlijk moet het antwoord ja zijn. Ja, ik mis ze. Ja, ik wil ze zielsgraag hier bij me hebben, met ze praten, op hen vertrouwen, mijn hoofd tegen hun schouder laten rusten. Zo gaat het bij mij nou altijd. Ik zit nog op een antwoord te broeden, terwijl degene die de vraag heeft gesteld zijn aandacht allang weer bij iets anders heeft en mij compleet vergeten is.

Dus dit is wat ze bedoelen met 'gepijngd'. Het is een soort buikpijn. Het voelt alsof iemand het laatste beetje sap uit een limoen perst of zoals je met een cafetière iets lekkers kunt brouwen van gemalen koffie. Het doet me ook denken aan zo'n ouderwetse wijnpers, waarmee ze vroeger heel rustig maar meedogenloos de druiven pletten, pletten, pletten, tot alle vocht netjes was opgevangen. Daar heb ik over gelezen. Dat zie ik zo voor me.

In de hoop dat nare gevoel af te schudden ga ik maar aan het werk. Ik sleep de vuilniszak met etenswaren naar boven en leg hem in mijn kast, zo ver mogelijk naar achteren, tegen een paar oude kartonnen dozen aan. Maar zodra ik stilzit, komt de herinnering weer bovendrijven.

Nonna zei: *Jij brengt me hier met de geur van ribollita, en ik heb een boodschap voor je.*

Ik ga naar de keuken.

Op het fornuis staat, afgewassen en zo goed als nieuw, de pan waarin ik de ribollita had gemaakt. Wat rook dat lekker. Het had vast heerlijk gesmaakt. Ik buig me voorover en zet de pan terug in de kast. Ik zet het trapje op zijn vaste plek in de hoek, maar het is nu weer een gewoon keukentrapje.

Ze leek zo echt. Geen twijfel mogelijk. Ik kan me niet voorstellen dat ik me dat heb ingebeeld. Ik herinnerde me die trui pas weer toen ik hem zag. Ik herinner me maar één trui van haar, en die was niet geel. Maar ik dacht aan haar, bereidde haar gerecht, en toen verscheen ze in de keuken.

Nonna geloofde in geesten. Had ik dan soms een geest gezien? Geen waanbeeld maar een geest?

Ik mis mijn ouders en ik wou dat ze hier waren. Vooral pa. Zou ik hem ook kunnen lokken? Kan ik zijn gestalte op het trapje doen verschijnen door iets te doen waarbij ik aan hem moet denken? Zodat ik kan zeggen: *Pa, ik mis je zo*, en hem kan horen antwoorden: *Ja, ik weet het.*

Ik richt mijn blik op het fraaie daklicht en probeer aan mijn vader te denken. Eerst zijn stem, scherp en zwaar, net als tomatensap. Ik herinner me hoe hij zijn kin altijd vastberaden in de lucht stak als hij in zijn dokterskleren voor de spiegel stond, en hem juist iets introk wanneer hij met een pak aan hetzelfde deed. Ik denk aan zijn kortgeknipte witte haar, zijn kleine oren, zijn verende tred. Er gebeurt niets.

Als meisje van acht heb ik een boek gelezen over bovennatuurlijke gaven. Ik wilde leren hoe je met geestkracht een lepel kon verbuigen en besloot iedere avond te oefenen. Of je iets dergelijks door heel lang te oefenen onder de knie kon krijgen was niet bekend, niemand had het lang genoeg volgehouden. Een paar maanden lang oefende ik iedere avond, tot ik het op een

keer gewoon vergat. Het ene moment was het immens belangrijk, en toen ineens niet meer. Eerder was ik gefascineerd geweest door ronde vormen, later door de patronen op Turkse vloerkleden en nog weer later door het sierschrift van nonnen. Maar door al die fasen heen ben ik helemaal weg geweest van eten en dat is nog steeds zo.

Als ik aan pa denk, gebeurt er niets. Misschien is alleen een herinnering niet voldoende. Misschien moet er iets tastbaars bij, iets wat van hem was.

Mam bewaarde de drank voor het bezoek in de servieskast in de eetkamer. Daar staan alle mierzoete likeurtjes bij elkaar. Maar hier in de keuken staat een fles waarvan zij niets af wist. Ik steek mijn arm heel diep in de kast en haal pa's geheime fles Lagavulin tevoorschijn. Ik zet een glas op het aanrecht en schenk twee vingers whisky voor hem in. *Whisky drink je uit een glas zonder voet*, legde hij me uit. De goudbruine vloeistof, eerder goud dan bruin, houdt het midden tussen slappe thee en appelsap. Ik staar naar het glas. Niks.

Bij wijze van bezwering of van toost, of misschien wel van beide, zeg ik hardop: 'Whisky drink je uit een glas zonder voet' en drink het glas leeg.

Het is net of ik een handvol lucifers heb doorgeslikt – eerst een branderig gevoel, dan rook. Ik onderdruk een hoest. Er zit een aardse ondertoon in de smaak, bieten of truffels. Wanneer die verdwijnt, heb ik een brandschoon gehemelte. Verder proef ik niets. Ik hoop dat ze niet geleden hebben. Ik denk het niet.

Ja, ik mis ze. Mijn antwoord op de vraag komt veel te laat. Ja.

Nog steeds geen pa.

Het doet pijn. Het voelt alsof ik word uitgewrongen, fijngesnepen, want ik wil zo verschrikkelijk graag weer met mijn vader praten. Mam was altijd meer op Amanda gericht. Zij was een 'gewone' dochter. Pa en ik verdedden onze tijd niet met gevoelens. We ondernamen van alles. Actie. Doen. Wij waren niet

zoals de anderen, die praatten, vragen stelden, zich dingen afvroegen, dromen koesterden.

Ik weet nog dat mijn vader haar een keer, zonder dat zij het kon horen, *Drammanda* heeft genoemd. Op dat moment besepte ik dat er verschil kan bestaan tussen wat mensen doen en wat ze denken. Dat had niemand me ooit verteld. Omdat ze niet wisten dat ik dat niet wist, dat begrijp ik nu pas. Andere kinderen van mijn leeftijd waren daar allang achter.

Omwille van de geur schenk ik nog een glas in, maar ik durf het niet op te drinken. Ik ben nu al duizelig. Het zou onverstandig zijn om nog meer te drinken. Van mam mocht ik geen alcohol. Er was nog meer dat ik niet van haar mocht: met jongens uitgaan, een baantje zoeken, op mezelf gaan wonen, in mijn een-tje een andere stad bezoeken. Dat hadden we jaren geleden zo afgesproken. Ik mocht koken wat ik maar wilde, wanneer ik maar wilde, en zij zorgde voor alle ingrediënten, keukengerei, pannen en messen die ik nodig had. Ze ruimde de helft van een van de keukenkasten leeg voor mijn kookboeken. Als tegenprestatie zou ik me naar haar regels voegen. Ze zei altijd dat we onze afspraak zouden herzien zodra ik mijn school had afgemaakt, maar daar is het nog steeds niet van gekomen, en nu is ze er niet meer en is het te laat.

Zorg dat je niet verdrinkt in je verdriet, zei Gert.

Laat haar niet begaan, zei Nonna.

Ik maak iets doodsimpels nodeloos ingewikkeld. Hoog tijd om het simpelste te gaan doen dat er maar bestaat.

Ik ga zandkoekjes maken. De allergemakkelijkste. De allerlekkerste ook. Het recept ken ik uit mijn hoofd. Bloem, boter, suiker. Twee keer 250 gram, een keer 100 gram. Alles in een kom doen en net zolang wrijven en kneden tot er een samenhangend deeg is ontstaan. Uitrollen tot een ronde plak, niet te dun. De ronde plak in parten snijden. Met een vork gaatjes in de koekjes prikken en inkepingen maken langs de randen. De boter is iets

te koud en ik warm hem te lang tussen mijn handen, waardoor hij kleverig wordt. Het moet langzamer. Ik dwing mezelf om rustig aan te doen. Zo goed en zo kwaad als het gaat rol ik het deeg uit en snijd er iets uit wat op een cirkel lijkt. De mislukte gevallen schraap ik van het aanrecht af. De geslaagde doe ik over op een bakplaat en schuif die de oven in. Sissend druipt de gesmolten boter op het metaal. Wanneer de oven flink heet is vang je het aroma op van onlangs bereide gerechten.

Het recept is van oma Damson. Haar zagen we niet zo vaak. Ze vond het ongepast als mijn moeder zonder haar echtgenoot naar Macon kwam, maar pa had het altijd druk in het ziekenhuis en daarom zijn we alleen in de vakantie een paar keer bij haar geweest. Met Kerstmis maakte ze zandkoekjes. Ze deed dat al zoveel jaar dat haar bewegingen iets machinaals gekregen hadden. Ik zat in de keuken naar haar te kijken en ze deed altijd alles, bakplaat na bakplaat, in exact dezelfde volgorde.

Het recept moet ergens in de kast te vinden zijn, dat weet ik. Het staat op een kaartje, in het keurige meisjeshandschrift van Amanda. Het is het eerste en enige onderdeel van een zelfgemaakt kookboek waarin ze al vlug alle interesse verloor. Maar ik heb het niet nodig. Ik heb die koekjes al zo vaak gemaakt, in allerlei variaties. Ruitvormige zandkoekjes met Indiase thee. Vierkante zandkoekjes met rozenwater. Chocoladezandkoekjes op een boterham met chocopasta. Maar vanavond, ter nagedachtenis aan oma Damson, maak ik ze uit mijn hoofd, volgens haar recept.

Strikt genomen zijn ze mislukt; er doemen geen geesten op in de keuken. Geen oma Damson, geen Nonna, niemand.

Het is een bende in de keuken, maar daaraan heb ik toch een stuk of tien prachtige zandkoekjes weten te ontlokken, perfect van vorm, grootte en smaak. Warm en kruimelig, heerlijk met een glas koude melk erbij. Een zandkoekje smelt op je tong; je voelt de zachtheid van de boter en de kus van de suiker en dan is het weg. Je neemt er nog eentje om die sensatie nog eens te be-

leven, om het moment van verdwijnen te vangen. Ik eet net zo lang door tot ik misselijk ben. Midnight kijkt naar me op in de hoop dat er iets lekkers op de grond zal vallen, maar ze wacht voor niets. Uiteindelijk geeft ze het op. Met een bolle rug loopt ze de keuken uit. Het puntje van haar staart schiet getergd een paar keer van links naar rechts.

Ik zet pa's fles whisky terug op zijn plek. Mijn maag kreunt. Een tijdje zit ik gehurkt voor het keukenkastje en kijk naar de potten en pannen die mijn ouders me hebben nagelaten. Wat heb ik ooit na te laten? Niks. Een hoopje zwarte kleren. Een poes, mooi maar afstandelijk. Dit zijn negatieve gedachten en ik probeer ze af te schudden. Wat doet het ertoe wat ik nalaat? Als ik dood ben, zit ik daar toch zeker zelf niet mee?

Soms weet ik niet welk etiket ik op een bepaald gevoel moet plakken, maar nu wel. Ik voel me naar en ongelukkig. Aan eten denken helpt niet echt. In dit soort situaties zit er niets anders op. Om mezelf tot rust te brengen lees ik in het Normaaalschrift.

Het Normaaalschrift vind ik net zo rustgevend als koken, maar op een andere manier. Het is geen vlucht, eerder een zoektocht naar bevestiging. En dat is een woord dat ik ken uit ingezonden brieven,

misschien vindt je vriendin dit
normaal, maar jij moet er
echt met iemand over praten

vindt haar perfectionisme zelf
normaal en jij moet proberen
hoe je daar

normaal als er goede en minder
goede dagen volgen op een
ingrijpende gebeurtenis

normaal dat een kind meer naar één
van beide ouders trekt, maar het kan
ontwrichtend

was vroeger een stigma, maar
medicatie is tegenwoordig normaal,
of in ieder geval

'normaal' te zijn niet boven alles
stellen, Annie